

LIK IN METAFORA OTROKA V DUNAJSKI DOBI CANKARJEVE KRATKE PRIPovedNE PROZE

*»Kadar se ti zdi otroško početje nespametno in brezkoristno, tedaj premisli, da se zdi otroku tvoje početje še mnogo nespametnejše in brezkoristnejše. In otrok se moti malokdaj, večkrat se motiš ti, starec, ki si že pohujšan in nagnit.«
(I. Cankar, *Moje življenje*.)*

Uvod

V pripovedni prozi in deloma tudi v dramatiki je Ivan Cankar otroku dodelil izjemno vlogo, kot so to počeli francoski in nemški simbolisti¹, saj so v njem uzrli estetsko in etično čisto lepoto ter mu pripisali tudi prisluškovalno ali slutenjsko vlogo v delovanju mistične oziroma vesoljne duše. Ivan Cankar se je s svojimi otroškimi liki tvorno vpisal v simbolistično poetiko otroka, tudi njegov otrok sluti delovanje višje realnosti, korespondira z metafizičnimi silami, sluti in čuti več, kot zmoremo odrasli. Leta 1914 je pisatelj v meditativnem uvodu kratke pripovedi *Kakaduj* zapisal o nadčutni, slutenjski vlogi otroka podobno misel, kot jih beremo pri francoskih ali nemških simbolistih: *»Vseokoli tebe je na tisoče življenj, ki jih ne poznaš in jim nikoli ne odgrneš brezdanih skrivnosti. Le otrok jih sluti. Odtod njegova plašljivost. Vsak zvok, ki ga slišiš, je zvok od onstran«* (CZD 21, 228).

Simbolistična poetika otroka in predvsem Župančičeva radoživa, visoko estetska otroška pesem s preloma prejšnjega stoletja sta močno udarili v krištofsmidovski tip vzgojno-moralistične mladinske literature. Ivan Cankar ni pisal literature za mladega bralca, a je svoj odpor do moralističnih pesmi in zgodb z neživljenjskimi, črno-belimi otroškimi liki v šolskih berilih s preloma stoletja živo občutil in ga izpovedal v deseti črtici *Mojega življenja*:

»Pesmi, ki so bile v šolskem berilu, so se mi gnusile vse od kraja do konca. Za vsako se mi je zdelo, da jo je bil svojim paglavcem napisal Tiček, tisti stari, hromi Tiček, ki je v starodavnih časih s šibo vtepal vrhniškim samosrajčnikom abecednik in katekizem. Vsaka šolska pesem je imela na koncu riman repek, ki je bil čisto podoben učiteljevemu kazalcu: 'Roke na klop!' Otroci, o katerih sem bral, so bili sila pobožni in potuhnjeni; če bi takega srečal na cesti, bi ga naklestil nalašč, samo da bi se še malo bolj cmeril, kakor je bil že tako ves zacmerjen. Ko sem bral povest o pridnem Janezku in hudobnem Mihcu, sem bil z vsem srcem za Mihca; bil je fant, Janezek pa mevža.« (CZD 22, 36)

¹ Po Maeterlincku skriva otrok v svoji duši velikanske nezavedne zaklade modrosti in je modrejši od vseh filozofov (Pirjevec 1965: 242). V Hoffmannsthalovi recenziji Altenbergove knjige *Wie ich es sehe* je mogoče o sorodnosti med umetnikom in otrokom prebrati: *»Samo umetniki in otroci vidijo življenje takšno, kakršno je. Vedo, kaj je na stvareh. V ribi slutijo bistvo ribe, v zlatu bistvo zlata, v govorici pa resnico in laž. Poznajo pomen smehljaja, pomen nezavednih gibov, vrednost molka. Edini so, ki smejo nekaj povedati o smrti, ki je cena življenja. Stvarem dajo njihova imena in besedam njihovo vsebino. Seveda, otroci – kdo bi jih razumel?«* (Cit. po Pirjevec 1965: 243.)

Zametki otroškega lika segajo v Cankarjevi kratki prozi v devetdeseta leta prejšnjega stoletja, v začetek njegovega kratkoproznega pisanja; otroci s socialnega dna se obrobno pojavijo že v pisateljevi prvi objavljeni črtici *Dobrotnik* iz leta 1893, zasledimo jih tudi v avtobiografsko zasnovani pripovedi *Lavrin* (1897), črtica *V kupeju* (1900) pa ubesedi motiv otrokove smrti, ki je pri poznejšem Cankarju prav tako zelo opazen. V pisateljevi dunajski dobi (1900–1909) je lik otroka močno narastel, kot književna oseba je navzoč v približno dvajsetih pripovedih, kar zavzema četrtno vseh njegovih kratkih pripovedi tega obdobja, objavljenih v periodiki ali v samostojnih zbirkah.² Po letu 1909 je ta lik še pogostejši, in v letih med 1910 in 1914 je postalo otroštvo osrednja tema pisateljeve avtobiografske kratke proze oziroma njegove etičnoizpovedne črtice.

Cankarjevo otroštvo je dobilo najbolj strnjeno literarno podobo v ciklu avtobiografsko zasnovanih črtic *Moje življenje* (1914), vendar so drobni doživljaji iz otroštva, ki zajemajo pisateljev čas od tretjega leta starosti do odhoda na realko v Ljubljano, le izhodišče ali epsko jedro za pisateljevo občutljivo etično izpovedovanje, za samonalaganje etične krivde v odnosu do matere, za obsojanje in obtoževanje za grehe, ki jih je v resnici ali le v mislih storil v otroštvu. Meditativno-psihološka črtica *Mojega življenja* torej kljub motivom iz otroštva ne nagovarja mladega bralca. V zaključni pripovedi *Mojega življenja* je Cankar tudi sam zapisal, da je njegovo spominsko obujanje doživljajev iz otroštva oziroma avtobiografsko pisanje sploh v vlogi psihološkega raziskovanja notranjosti, »da se razgleda sam po prostranih poljanah svoje duše, da sega mukoma in trepetoma iz prepada v prepad svojega bitja, da išče dna« (CZD 22, 52).

V tem prispevku bomo opazovali Cankarjev otroški lik in metaforo otroka v kratki pripovedni prozi za odrasle iz dunajske dobe (1900–1909), kjer pogosto srečujemo otroške in polotroške like, vendar so to le otroci po letih, saj njihovo doživljanje in občutenje pripada svetu odraslih. Lik otroka je v Cankarjevi pripovedni prozi in dramatiki zaživel v različnih in številnih podobah, ob dekleških in deških otrocih, starih od šest do osem let, so v njegovi literaturi našla posebno mesto okrog dvanajstletna dekleta, ki vstopajo v svet odraslosti in ob prvem erotičnem prebujanju doživijo boleča razočaranja svojih sanj in pogosto tragične usode.

Vloga otroških likov v dunajski dobi Cankarjeve kratke proze

V dunajski dobi Cankarjeve kratke proze se lik otroka pojavlja v različnih vlogah, najpogostejše v vlogi pisateljeve kritike in etične obsodbe družbe. Deloma se umešča med književne osebe, ki so v simbolistični literaturi nosilci nadčutnega, intuitivnega spoznanja, slutenja višje realnosti in delovanja metafizičnih sil oziroma gledanja s čisto dušo, lahko je medij, prek katerega se oglašča nadčutna realnost, kot je to ob drobni deklici Nini v drami *Kralj na Betajnovi*. Še bolj opazna je podobnost med Cankarjevim umetnikom in otrokom, ki evocira svet čistih sanj, hrepenenja in svobodne domišljije, znana je tudi Voduškova³ teza o prenosu pro-

² Kratke pripovedi so preštete po Kocijanovi bibliografiji *Slovenska kratka pripovedna proza 1892–1918* (Ljubljana, 1988).

³ B. Vodušek je v svoji študiji o Ivanu Cankarju zagovarjal tezo, da je Cankar v dunajski dobi, okrog leta 1903, svoj zgodnji motiv erotično, literarno in družbeno ponesrečenega umetnika projiciral v otroške like (1937: 140).

blematike Cankarjevega lika umetnika na njegove dekliške in deške like v dunajski dobi. Ta prenos je mogoče opazovati v podobnih motivih umetnikove in otrokove družbene zapostavljenosti, zavrženosti, brezdomstva in brezdomovinstva, ob motivih poraženih sanj, popotništva, osamljenosti. Sorodnost med umetnikom in otrokom se razkriva tudi ob njuni podobni metafori in simboliki; otrok in umetnik nosita križ, hodita po klancih, po blatnih poteh, se vrtita v kolobarju, posedata po obcestnih robnikih itd.

Otrok v vlogi kritike in etične obsodbe družbe

V dunajskem obdobju kratke proze je lik otroka največkrat v vlogi pisateljeve ostre kritike in etične obsodbe družbe. O družbenem in človeškem zločinu nad otrokom in o največjem protinaturnem grehu je pisatelj leta 1909 v črtici *Bobi* spregovoril z metaforo čiste knjige. Otrok je Cankarju deviško čista, za sanje in lepoto odprta knjiga, a realno življenje vpisuje vanjo kruta in strašna besedila. Prvo razočaranje otroka, njegove prve ogoljufane sanje, je razglasil za prvotno, neizbrusno in usodno besedilo vsega njegovega poznejšega življenja: »Ali nikoli nisi občutil, da je greh zoper naturo, če so otroške sanje goljufane? V srcu ostanejo zmerom, do zadnjega dne, kakor žolč in pelin; ne premaga jih nobeno zrelo veselje in tudi ne nobeno zrelo razočaranje; pa da bi življenje odprlo sam paradiž – nenadoma bi prikipele izpod cvetja, grenak studenec ... Kaj naše razočaranje starcev, kaj naše spoznanje! Beseda več na popisanem papirju! ... Razočaranje otroka pa je prvotno besedilo vsega življenja; morda se po dolgem romanju izpremeni ali zabriše posamezna beseda, morda se malo predrugači slog – ampak prvotno besedilo ostane in je vsem očitno ...« (CZD 18, 166).

Polotroška deklica in tudi deški otrok v Cankarjevi kratki pripovedni prozi dunajskega obdobja deloma odslikavata položaj in pojmovanje otroka kot pomožne delovne sile v kmečko-delavskih družinah na prelomu stoletja (Puhar 1982: 282–287), vendar prehajata v simbolno podobo telesno šibkega, erotično poraženega, družbeno zapostavljenega, a čustveno in etično bogatega lika, kot so pri Cankarju umetnik, mati, slovanski delavec v ottakrinškem okolju idr.

Cankarjevi otroški liki dunajske dobe prihajajo iz slovenskega trško-vaškega okolja (Tinica, Hanca, Tone, Lojze, Marko, Francka) ali iz dunajskega delavskega predmestja (Mařenka, Pavla, Anka, Tončka), iz okolja pretrganih medčloveških odnosov, kjer so se udomili revščina, lakota, bolezen, pohabljenost, surova beseda, pijančevanje, pretepanje, spolno nadlegovanje in zlorabljanje nedolžnih deklet. Še polotroške deklice so varuhinje svojih mlajših bratov in sestra, negovalke ostarelih in jetičnih staršev, vaške pastirice pri trdosrčnih sorodnikih, šivilje, prodajalke vžigalic in cvetja po gostilnah. Plahe in drobne so, slabo razvite, še otroci, a postarane v obraz in raskavih rok. Zavite so v prevelike in zbledele materine rute, na sebi imajo najpogosteje strgana ali zakrpana dopetna zelena krila in rdeče jopice.

Dekliški liki

Motivi prvega erotičnega prebujanja deklet in njihovega poraženega hrepenja se začenjajo pri vaški pastirici Tinici iz novele *Kako je gospod adjunkt rešil svojo čast* (1898) in so se zgostili v zbirki *Ob zori* (1903) ob dekletih, kot so Tončka (*O gospodu, ki je bil Tončko pobožal*), Francka (*Pred gostilnico*), Malči (*Šivilja*). Ob

prvem srečanju z dekletom prebudi moški v njej neustavljivo hrepenenje in upanje, a jo v naslednjem trenutku popolnoma zavrže, celo osmeši. Hrepenenjska tragika deklet, njihova razpetost med svetlimi sanjami in temno resničnostjo, se dogaja na ozadju ostrih in nepremostljivih socialnih ter etičnih kontrastov. Omenjena dekleta zapisujejo variante deklinškega hrepenenja, so Franckine sorodnice iz romana *Na klancu* (1902) in predhodnice nekaterih deklet iz romana *Hiša Marije Pomočnice* (1904). Zunanja podoba deklet se kontrastno zarisuje z notranjo lepoto, lepoto duše, ki jo žarčijo njihove velike oči. Dekleta, z zornega kota odraslih ustvarjena za »živino, ki molči in dela« (Šivilja), skrivajo v sebi neskončno bogastvo sanj in etične lepote.

Cankarjeva etično čista, hrepenenjska in v realnem svetu tragično zlomljena deklica s socialnega dna je v pisateljevi metafori pod težo krivice in nasilja krvaveča bela roža pod velikim kolesjem silnih vozov, kot lahko preberemo v simbolni sliki črtice *Uboge rože* (1902): »Na pol je bila že zmečkana velika roža, lističi, ki se jih ni bilo še dotaknilo kolo, so se zvijali, zvijali so se od bolečine. In roža ni bila čisto bela – tenke rdeče srage, krvave srage so prepregale čisto belino ... krvavela je roža. /.../ Ranjene so bile vse, posvaljkane v prahu, oskrunjene od surovih, neusmiljenih rok, nedolžne, plahe rože, ki niso storile nikomur nič žalega« (CZD 9, 287–288).

Cankarjevo mlajšo, predpubertetno deklico žene čustvena moč domovinskega hrepenenja. Šest- ali sedemletna češko-moravska Mařenka (*Spomladi*, 1906), živeča v dunajskem Ottakringu, se po materini smrti napoti za glasom domovinskega hrepenenja, a tudi njena pot se konča pred ciljem; na široki cesti omahne pod velikim vozom v smrt. Mařenka je tujka in popotnica kot mnogi Cankarjevi liki ottakrinških delavcev s slovanskega sveta, ki se na smrt utrujeni in jetični napotijo v domovino, a jih na poti za njenim klicem prestreže smrt. Popotništvo, tujstvo in domovinsko hrepenenje vežejo Mařenko tudi z likom Cankarjevega umetnika v tujini.

Deški liki

Deški liki so podobno kot deklinški, ki so prevladovali v prvi polovici dunajskega obdobja, razpeti med svojim svetom sanj in kruto, tudi tragično resničnostjo, vendar ostaja njihovo hrepenenje drugače kot pri dekletih zunaj erotike in je socialno ali celo eksistencialno motivirano. Deški otrok je bil v prvi polovici dunajskega obdobja upornik cerkvene dogme (*Križev pot*), duševno preobčutljiv in napet obtoževalec svoje vesti (*Greh*), nosilec eksistencialnega hrepenenja kot edine možnosti človekovega bivanja (*O prešcah*), v zbirki *Za križem* pa je predvsem lačen ottakrinški otrok iz slovanske delavske družine, ki hrepeni po kosu kruha, kosu potice ali po pisani žogi (*Pavličkova krona*), tudi slovenski nezakonski rejniški otrok, hrepeneč po drobcu ljubezni in naklonjenosti sredi krutega sveta in sovražnih ljudi (*Jure*).

Otrok in umetnik sta zgodnja starca

Čisto otroštvo se je v Cankarjevi kratki prozi iz realne vsakdanjosti preselilo v sanje in hrepenenje.⁴ Cankarjevi otroški liki, izvirajoči iz težkih socialnih razmer s

⁴ Otroštvo je namreč tudi metafora za lepovidinsko obliko hrepenenja kot edino možnost bivanja v črtici *Lepa Vida* (1904): »Samo v sanjah, samo v tistem otroškem hrepenenju je resnica in življenje; in drugo vse je življenja ponesrečen poskus ...« (CZD 11, 195).

konca 19. stoletja, v realnem prostoru ne poznajo otroštva, otroške igre in razposajenega smeha, so otroci po letih, vendar razmišljajo in čutijo kot Cankarjeve etično pozitivne odrasle osebe, umetnik, delavec, mati. Otrokovo zunanjo, vsakdanjo podobo oblikuje pisatelj po pojmovni metafori otroci so odrasli, nanje preslikuje misli, čustva, tegobe, skrbi in krivice odraslega sveta, otroka pogosto primerja s starcem: »In glas se mu je zdel znan, slišal ga je bil že nekoč – proseč, stokajoč glas bolnega otroka, ki je lačen in čigar misli so brez upanja, kakor misli starca« (Greh).

Podobno kot otrok je zgodnji starec tudi Cankarjev umetnik, oba sta utrjena in nosita preveliko breme. Takšen je v črtici *Poet* (»Ves majhen je bil še in šibek, ali ker se je vzpenjal klanec zmerom višje, mu je klonil hrbet kakor starcu«). Starega se čuti tudi slikar Franc Golob, ki je »prepil in prespal lepo spomlad« (Tinica).

V Cankarjevi kratki prozi dunajskega obdobja je prav tako učinkovita nasprotna metafora: *odrasli so otroci*. Izhodiščno območje otroka se v metafori (telesna šibkost, krhkost, nebolgljenost, izgubljenost, sanje, upanje) preslikuje na lik umetnika, matere in delavca, na Cankarjevega nemočnega in hrepenenjskega odraslega. Otroku podobni so denimo iz Amerike vračajoči se delavci v črtici *Pozdravljeni* (»Stali so tam, kakor troje plahih otrok«,) in tudi Cankarjeva hrepenenjska Vida v črtici *Lepa Vida*: »Tako je odprla duri narahlo lepa, mlada žena, belo čašico na belem krožniku, in se je smehljala kakor otrok, ki je zagrešil vesel greh iz vesele ljubezni« (CZD 11, 195).

Otrok in umetnik sta nosilca hrepenenja

Cankarjevi otroci nosijo v sebi hrepenenjsko moč, na njihovo šibko telo in občutljivo dušo se zgrinjajo težke socialne krivice, njihovi hrbti so skrivljeni, upognjeni pod težo družbenega bremena, njihova srca so kot »ujeti vrabčki«, ki se tresejo, »ker se bliža roka, da jim zavije vrat« (*O prešcah*). Hrepenenje in breme družbenih krivic, ki ga nosi na svojem hrbtu slaboten otrok, povezujeta Cankarjevega otroka z umetnikom (tudi z materjo). Čim manjši in slabotnejši je otrok v Cankarjevi kratki pripovedi, tem večje je njegovo breme, ki ga mora prenašati, in tem močnejše je njegovo hrepenenje po odrešitvi. V noveli *O prešcah* (1903) so nosilci dogajanja kruha in ljubezni lačni otroški liki, trije fantiči in deklica Hanca. Z velikimi vrečami se odpravijo na pot po prešce, a njihova pot, hrepenenje, se spreminja v iskanje lepšega, novega življenja. Ko zaidejo, ko se vrtijo v krogu, ko tavajo po močvirju, ko pred njimi narašča temna voda in ko fantiči že obupajo in jih preveva spoznanje, da zanje ni rešitve iz blata in močvirja, jih bodri in priganja na pot najmlajša Hanca: »Vstala je Hanca in vsi smo se ozrli začudeni nanjo. Zdela se nam je čudno majhna, upognjena je bila stara ženska, tudi velika materina ruta jo je delala staro« (CZD 11, 121). Njeno breme je večje od nje same, žene jo silno hrepenenje, ona je tista, ki si upa po ozki spolzki brvi čez naraslo temno vodo. Na glavi ima veliko materino ruto in je podobna starki; s čudno lahkoto prenaša svoje in nase prevzema še dodatno bratovo breme: »Hanca je pobrala vrečo in jo zadela na rame poleg svoje; zdaj je bilo breme večje nego Hanca, držala ga je z eno roko, in ker je bila upognjena do pasu, bi se držati ne bilo treba; mirmo je počivalo; mirmo je počivalo breme – kakor da bi sedelo udobno tam na skrivljenem hrbtu« (CZD 11, 123).

Hanca po svojem občutju in ravnanju ni otrok, nase je prevzela lastnosti cankarjanske matere, na glavi ima veliko materino ruto, podobna je starki, lačna sanja o belem kruhu, o pisani ruti in uhanih, s čudno lahkoto prenaša težko breme itd.

Otrok in umetnik sta popotnika

Otrok pod šibkim, krhkim telesom nosi butaro, breme, križ kot drugi Cankarjevi hrepenenja sposobni liki in je tudi romar, berač, brezdomec, izgubljenec, samotnež (*»Otrok, mladoleten, v cunje oblečen; na glavi je imel butaro drv in je jokal«, Za križem*). Otroci in umetnik so romarji, razcapani, lačni popotniki, ki jih vodi hrepenenje, potujejo po strmih klancih in blatnih cestah, posedajo po obcestnih kamnih, se vrtijo v kolobarju, prestajajo križev pot itd. Vsakdanje življenje umetnika in otroka je popotovanje po mrtvi pokrajini, oba ga doživljata kot blatno, mrtvo življenje, s svojimi občutki polnita pokrajino in jo spreminjata v prostorske simbole lastnega občutja. V noveli *O prešcah* so otroci podobno kot umetnik *»berači«* in *»razcapani popotniki«*, ki kot on poznajo razpoko med grdim življenjem in sanjami po lepi deželi; otroci iz novele *O prešcah* na kolovozu umetnika, vagabunda, tudi srečajo: *»Srečali smo na kolovozu raztrganega vagabunda in bežali smo preko travnika in preko luž in jarkov, ko smo ga ugledali«* (CZD 11, 125). V temi in po blatnem klancu tava z bremenom v svojih blodnjah tudi otrok Tone iz novele *Greh*:

»Romal je križem po razvoženih kolovozih, po ilovnatih stezah, po kamenitih klancih, ki so se vzpenjali v hrib, spuščali se v dolino« (CZD 11, 159).

Sklepne ugotovitve

Cankarjevi otroški liki so prezgodaj odrasli otroci in so nosilci socialnega, eksistencialnega, domovinskega in erotičnega hrepenenja. So otroci le po letih, po zunanji podobi so postarani, utrujeni, izmučeni, molčeči, nezaupljivi; njihovo doživljanje, mišljenje in občutenje pripada svetu odraslih. Ne poznajo veselja, nagajivosti, smeha in igre. Obremenjeni so s skrbjo za preživetje, poznajo družbeno krivičnost, čutijo lastno zapostavljenost, so nemočni uporniki, tragični poraženci, a z umetnikom delijo lepoto hrepenenja. Tako je ob Cankarjevem liku otroka mogoče govoriti o makrometafori, o veliki preslikavi etičnih in socialnih čustev (tudi erotičnih) s Cankarjeve pozitivne odrasle osebe (matere, umetnika, slovanskega delavca v Ottakringu) na lik otroka. Otroški liki dunajske dobe pogosto zastopajo ideje Cankarjevega umetnika in so njegovi mlajši dvojniki; potisnjeni na rob družbe se zatekajo v hrepenenje in so kot Cankarjev lik umetnika ali kot njegov prvoosebni pripovedovalec sposobni globokega čustvenega doživljanja ter etičnega presojanja sebe in drugih.

Cankarjev lik otroka je oblikovalo subjektivno načelo kontrasta in prerašča v simbolno podobo telesno šibkega, krhkega, osebno poraženega, družbeno zapostavljenega lika z izjemno čustveno-hrepenenjsko močjo in tankočutnim etičnim presojanjem sebe in drugih; nastaja po načelu Cankarjevega slikanja zunanje teme, da bi tem silneje zasijala notranja luč. Pisateljevi otroški liki dunajske dobe so tematizirani kot variante usodnih in dokončno zaznamovanih vpisov krutih besedil v čista, krhka, sanjsko-hrepenenjska bitja, ki jih uničujejo družbene razmere, dogma, lažni dobrotniki, kruti delodajalci, malomeščanski moški, trdosrčni sorodniki, oskrbniki idr.

Navedenke

- G. Kocijan, 1988: *Slovenska kratka pripovedna proza 1892–1918*. Bibliografija. Ljubljana: Znanstveni Inštitut Filozofske fakultete.
- D. Pirjevec, 1964: *Ivan Cankar in evropska literatura*. Ljubljana: CZ.
- A. Puhar, 1982: *Prvotno besedilo življenja*. Oris zgodovine otroštva na Slovenskem v 19. stoletju. Zagreb: Globus.
- B. Vodušek, 1937: *Ivan Cankar*. Ljubljana: Hram.

Viri

- I. Cankar, 1968: *Iz predmestja. Knjiga za lahkomišelnje ljudi*. Osma knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1968: *Krona. Knjiga za lahkomišelnje ljudi*. Osma knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1968: *Križev pot. Knjiga za lahkomišelnje ljudi*. Osma knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1970: *Mimi. Ob zori*. Zbrano delo. Deveta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1970: *Šivilja. Ob zori*. Zbrano delo. Deveta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1970: *Kako je gospod adjunkt rešil svojo čast. Ob zori*. Zbrano delo. Deveta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1970: *Pred gostilnico. Ob zori*. Zbrano delo. Deveta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1970: *O gospodu, ki je bil Tončko pobožal. Ob zori*. Zbrano delo. Deveta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1970: *Uboge rože*. Nezbrane črtice 1900–1902. Zbrano delo. Deveta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1972: *O prešcah. Mimo življenja*. Zbrano delo. Enajsta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1972: *Greh. Mimo življenja*. Zbrano delo. Enajsta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1972: *Poet. Mimo življenja*. Zbrano delo. Enajsta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1972: *Lepa Vida*. Zbrano delo. Enajsta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1972: *Spomladi. Krpanova kobilica*. Zbrano delo. 15. knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1973: *Bobí*. Črtice in novele 1907–1909. Zbrano delo. Osemnajsta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1974: *Jure. Za križem*. Zbrano delo. Sedemnajsta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1974: *Pavličkova krona. Za križem*. Zbrano delo. Sedemnajsta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1974: *Zdenko Petersilka. Za križem*. Zbrano delo. Sedemnajsta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1974: *Kakaduj. Moja njiva*. Zbrano delo. Enaindvajseta knjiga. Ljubljana: DZS.
- I. Cankar, 1975: *Moje življenje*. Zbrano delo. Dvaindvajseta knjiga. Ljubljana: DZS.

Literatura

- F. Bernik, 1983: *Tipologija Cankarjeve proze*. Ljubljana: CZ.
- G. Kocijan, 1996: *Kratka pripovedna proza v obdobju moderne*. Literarnozgodovinska študija. Ljubljana: Znanstveni inštitut FF.
- G. Kurz, 1986: *Metapher, Allegorie, Symbol*. Göttingen.
- D. Pirjevec, 1964: *Ivan Cankar in evropska literatura*. Ljubljana: CZ.
- A. Puhar, 1982: *Prvotno besedilo življenja*. Oris zgodovine otroštva na Slovenskem v 19. stoletju. Zagreb: Globus.
- B. Vodušek, 1937: *Ivan Cankar*. Ljubljana: Hram.
- F. Zdravec, 1970: *Zgodovina slovenskega slovstva*. V. Maribor: Založba Obzorja.
- F. Zdravec, 1999: *Slovenska književnost*. II. Ljubljana: DZS.

Summary

A figure and metaphor of a child in Vienna's period of Cankar's short stories

Cankar's child figure in his short story writing can be traced from the early creative beginning. The child figure was almost noticed in his youthful period of short story writings, but he was already present in a quarter of published short stories in his Vienna's period (1900–1909) as a main or side person. After 1910 this figure occupied a central position in his ethic-declarative short story. In that period, periodic press or short stories collections published approximately twenty short stories with a child figure. The prevailing figure is a growing up and erotically awake girl (12 years old), while 7 or 8-year-old boys (some girls, too) place themselves among true children.

Children figures of Cankar's Vienna period come from the bottom of the social scale. Either they are from a market town-village environment or from Viennese suburbs; from collapsing families with alienated and broken human relationships, from the environment with acclimatised poverty, famine, sickness, mutilation, immoderate drinking, beating and sexual molesting of innocent girls.

His children's figures only partially reflect the real picture of a child as an auxiliary labourer in rural-working families at the break of the century. Their image is symbolised by the author's literary subjectivism and his forming principle of contrast.

We may speak about a macrometaphorical copy of ideas, ethic and social emotions (when speaking about a girl's figure even erotic) from Cankar's figure of an artist (a mother or a worker, too) upon a child. His figure as the artist himself run away from ugly, hostile and cruel reality into their inner world of beauty, the world of social, existential, native (girls, even erotic) yearning, which remains unrealised and often tragic. As the author his characters are capable of deep and sensitive compassion, as well as ethic evaluation of themselves and others.

The affinity between the author and his child is also put into a metaphor. The child's initial area of his imagination, fragility, gentleness and purity is loved to be copied upon the author and persons capable of yearning.

Translated by *Bojana Panevski*